

Sygn. akt VI RCa 173/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 września 2017 roku

Sąd Okręgowy w Olsztynie VI Wydział Cywilny Rodzinny w składzie:

Przewodniczący: SSO Jolanta Biernat - Kalinowska

Sędziowie: SO Jolanta Piórkowska

SSR del. do SO Arkadiusz Rokicki (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Joanna Siwińska

po rozpoznaniu w dniu 13 września 2017 roku w Olsztynie

na rozprawie

sprawy z powództwa **A. O. (1)**

przeciwko **E. O.**

o ustalenie wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Olsztynie

z dnia 28 kwietnia 2017 roku

sygn. akt III RC 657/16

I. apelację oddala;

II. zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 1800 (jeden tysiąc osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu za instancję odwoławczą.

Sygn. akt VI RCa 173/17

UZASADNIENIE

Powód A. O. (1) domagał się zniesienia jego obowiązku alimentacyjnego wobec byłej żony E. O., ustalonego wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 09 maja 2006r. w sprawie VI RC 1561/04, zmienionego wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 20 października 2006r. w sprawie sygn. akt I ACa 478/06. W uzasadnieniu swojego żądania podniósł, że od czasu ostatniego zasądzenia alimentów na rzecz byłej żony, nastąpiła zmiana stosunków uzasadniająca uchylenie obowiązku alimentacyjnego. Powód po wypadku w listopadzie 2015r. przebywa na zwolnieniu lekarskim, nie prowadzi działalności zarobkowej, zaś jego jedynym dochodem jest zasiłek rehabilitacyjny. Pozwana natomiast ma możliwość podjęcia prac, gdyż pozwala na to jej wiek, wykształcenie i stan zdrowia.

Pozwana E. O., w odpowiedzi na pozew, wniosła o oddalenie powództwa, wskazując, iż jej sytuacja majątkowa nie zmieniła się od czasu wydania przez sąd orzeczenia zasądzającego obowiązek alimentacyjny. Jest osobą bezrobotną bez prawa do zasiłku. Ukończyła studia na kierunku politologia, jednakże fakt ten nie zapewnił jej zatrudnienia,

prawdopodobnie z uwagi na wiek oraz brak doświadczenia zawodowego. Podniosła także, że powód nie wykonuje osobiście pracy fizycznej, zaś wypadek, któremu uległ nie uniemożliwia mu prowadzenia działalności gospodarczej.

Sąd Rejonowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2017r. oddalił powództwo A. O. (1) i zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 4.800 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd ten ustalił, że E. i A. O. (2) zawarli związek małżeński w dniu 04 lutego 1984r. Od początku trwania małżeństwa pozwany utrzymywał dom. Pozwana nie pracowała, zajmowała się domem i wychowywaniem dzieci. Powód prowadził działalność gospodarczą pod firmą (...) w O., polegającą na sprzedaży drewna i usługach budowlanych, którą zajmuje się do chwili obecnej. W 2005r. osiągnął dochód w wysokości ok. 60.000 zł. Wyrokiem z dnia 09 maja 2006r. Sąd Okręgowy w Olsztynie w sprawie VI RC 1561/04 rozwiązał przez rozwód małżeństwo stron z winy powoda, zaś alimenty na rzecz pozwanej E. O. ustalone zostały na kwotę po 600 zł miesięcznie. Orzeczeniem tym Sąd Okręgowy w Olsztynie ustalił ponadto obowiązek alimentacyjny pozwanego na rzecz córek K. i D. O. w wysokości po 600 zł na każdą z nich. Powyższe orzeczenie zostało zmienione wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 20 października 2006r. w sprawie I ACa 478/06, na mocy którego podwyższono alimenty na rzecz dzieci do kwot po 800 zł na każde z nich oraz podwyższono kwotę alimentów na rzecz E. O. do 1.000 zł. Postanowieniem z dnia 23 października 2009r. w sprawie I Ns 121/07 Sąd Rejonowy w Olsztynie dokonał podziału majątku wspólnego małżonków w ten sposób, że pozwanemu przyznał m.in. udział w wysokości $\frac{3}{4}$ w własnościowym spółdzielczym prawie do lokalu mieszkalnego oraz przedsiębiorstwo (...) w O., zaś pozwanej nieruchomości gruntową zabudowaną budynkiem mieszkalnym oraz zasądził od A. O. (1) na rzecz E. O. kwotę 250.311,54 zł tytułem dopłaty, płatną w terminie 1 roku od uprawomocnienia się orzeczenia z ustawowymi odsetkami na wypadek opóźnienia. Ponieważ powód uiścił wspomnianą kwotę z opóźnieniem, została zasądzona na rzecz pozwanej kwota około 110.000 zł tytułem odsetek. Powód od szeregu lat prowadzi jednoosobową działalność gospodarczą pod firmą (...). Przedmiotem działalności firmy jest handel drewnem i usługi budowlane. Jej działalność jest obecnie zawieszona, zaś przychód za rok 2016 wyniósł około 13.200 zł. Powód użytkuje samochód terenowy marki M. (...) z 1997r. Alimenty na rzecz wszystkich córek zostały uchylone. Powód posiada orzeczenie o niezdolności do pracy z uwagi na stan narządów ruchu i przyznane w dniu 10 marca 2017r. prawo do świadczenia rehabilitacyjnego na okres 4 miesięcy. Wysokość świadczenia to obecnie około 1.200 zł miesięcznie. Pozwana nie pracuje zawodowo. Ukończyła studia na kierunku politologia. Jest osobą bezrobotną, zarejestrowaną w urzędzie pracy bez prawa do zasiłku od dnia 11 października 2010r. Utrzymuje się z alimentów otrzymywanych od powoda oraz z pieniędzy pochodzących z podziału majątku wspólnego i spłaty tytułem zaległych odsetek. Pozwana zamieszkuje z jedną z córek w domu w zabudowie szeregowej. W lipcu i październiku 2014r. otrzymała od powoda kwotę 243.500,00 zł z tytułu wyrównania udziałów w majątku wspólnym. Choruje na schorzenia kręgosłupa, w związku z czym ma skierowanie na rehabilitację na oddziale szpitalnym. W dniach 30 grudnia 2010 r., 24 czerwca 2013r. oraz 06 września 2013r. powód dokonał na rzecz swojej matki – J. O., darowizny nieruchomości oraz udziałów w posiadanych nieruchomościach, których wartość została określona w umowach na kwotę 108.300 zł.

W ocenie Sądu Rejonowego przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe nie wykazało podstaw uzasadniających ustalenie wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego powoda względem jego byłej żony. Obowiązek alimentacyjny A. O. (1) jest konsekwencją uznania go za wyłącznie winnego rozpadu pożycia stron. Sąd Okręgowy określał zatem obowiązek alimentacyjny powoda w oparciu o art. 60 § 2 k.r.o. Nie są przekonywujące, w ocenie sądu I instancji, twierdzenia powoda świadczące o posiadaniu przez jego byłą żonę bardzo dobrej sytuacji finansowej, wywodzone z faktu, iż pozwana uzyskała wykształcenie w upragnionym zawodzie oraz ma znaczne środki uzyskane ze spłat z tytułu wyrównania udziałów w majątku wspólnym. Podział majątku nie prowadzi bowiem do zmian stanowiących przysporzenie majątkowe. Po dokonaniu podziału pozwana nabyła ekwiwalent pieniężny w ramach tego, co utraciła na rzecz byłego męża. Również zapłata skapitalizowanych odsetek nie może usprawiedliwiać uchylecia alimentów na rzecz pozwanej, skoro jest to wynik opóźnienia po stronie powoda w realizacji świadczenia zasadniczego. Sąd Rejonowy stwierdził ponadto, że okolicznością bezsporną jest pogorszenie stanu zdrowia powoda wskutek zdarzenia drogowego. Nie oznacza to jednak, że utracił on zdolności zarobkowe. Miarodajność deklaracji powoda co do jego sytuacji majątkowej została mocno podważona w czasie trwania postępowania. W świetle jego wyjaśnień,

jego stałe dochody to po potrąceniach komorniczych wynoszą około 400 zł miesięcznie. Są one niewystarczające na zaspokojenie nawet podstawowych potrzeb powoda. Wskazał on zarówno w przedmiotowym postępowaniu, jak i w sprawie o uznanie za nieważne darowizn na rzecz rodziców, że pożyczał od nich pieniądze na spłatę byłej żony i oddaje miesięcznie po 1.500 – 2.000 zł. Jest to więc kwota wyższa niż deklarowany dochód. Wszystkie te okoliczności wskazują, że pomimo wypadku komunikacyjnego i doznanych przez powoda obrażeń, nie doszło do zasadniczej zmiany okoliczności faktycznych. Sytuacja stron nie jest także obecnie porównywalna. To powód przez długie lata pożycia utrzymywał rodzinę materialnie a pozwana skoncentrowana była na wychowywaniu trójki dzieci. Gdyby nadal żyli razem, pozwana mogłaby liczyć w dalszym ciągu na efekty działalności gospodarczej powoda i jej sytuacja byłaby istotnie lepsza od obecnej. Sąd Rejonowy wskazał także na zeznania córek stron oraz przesłuchanie pozwanej, które opisywały motywację powoda i jego stosunek do obowiązku płacenia alimentów na byłą żonę. Mając na uwadze wszystkie przytoczone okoliczności, Sąd Rejonowy nie znalazł podstaw do uwzględnienia powództwa i uchylenia alimentów A. O. (1) względem E. O.. W konsekwencji, na podstawie powołanych przepisów, Sąd Rejonowy w Olsztynie oddalił powództwo, zaś o kosztach procesu orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 6 w zw. z § 4 ust. 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Apelację od powyższego orzeczenia wniósł powód.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. a) błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na błędnym ustaleniu, że:

- pomimo tego, nie jest zdolny do pracy jest w stanie uiszczać na rzecz pozwanej alimenty,

- powód prowadzi działalność gospodarczą pomimo tego, iż w związku z utratą zdolności do pracy zaprzestał jej prowadzenia,

- hipotetyczna sytuacja majątkowa pozwanej, w przypadku gdyby małżeństwo pomiędzy stronami nadal trwało, uległa zmianie, pomimo tego, iż obecnie nie partycypuje w kosztach utrzymania dzieci oraz w związku z utratą przez powoda zdolności do pracy byłaby zmuszona do udzielenia mu pomocy,

b) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.

- art. 60 § 2 k.r.o. przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie poprzez wyrażenie poglądu, że całkowita utrata zdolności do pracy nie uzasadnia zniesienia obowiązku alimentacyjnego względem pozwanej,

- art. 138 k.r.o. przez uznanie, że niezawiniona przez powoda utrata zdolności do pracy nie stanowi zmiany stosunków, uzasadniającej zniesienie obowiązku alimentacyjnego (w chwili jego ustalania powód był aktywnym przedsiębiorcą budowlanym, w tym również deweloperem i dysponował znacznym majątkiem, którego lwia część przypadła pozwanej w wyniku podziału majątku wspólnego),

c) naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

- art. 333 k.p.c. poprzez wykroczenie poza zasadę swobodnej oceny dowodów i zastąpienie jej oceną dowolną poprzez ustalenie, iż nie nastąpiła istotna zmiana okoliczności uzasadniająca ustanie obowiązku alimentacyjnego i poczynienie ustaleń w oparciu o przypuszczenia co do zdolności zarobkowej powoda oraz pominięcie okoliczności w jakiej hipotetycznej sytuacji majątkowej znajdowałaby się obecnie pozwana w związku z utratą przez powoda zdolności do pracy, gdyby małżeństwo nadal trwało,

- art. 98 § 1 i 3 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i obciążenie powoda kosztami zastępstwa procesowego oraz art. 102 k.p.c. przez jego bezpodstawne niezastosowanie, w sytuacji, gdy oczywistym jest, że powód tych kosztów nie będzie w stanie uiścić.

Mając na względzie powyższe zarzuty powód wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku i zniesienie obowiązku alimentacyjnego powoda względem byłej żony oraz ewentualnie o jego uchylenie w całości i przekazanie do ponownego rozpoznania sądowi I instancji,
2. zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów procesu za I i II instancję według norm przepisanych.

W uzasadnieniu apelacji powód podniósł, że w chwili ustalania jego obowiązku alimentacyjnego pozwana była osobą bezrobotną bez prawa do zasiłku. Nadto na utrzymaniu stron pozostawały małoletnie dzieci. Pozwana nie czyniła nic by uzyskać jakiegokolwiek dochody i była wyłącznie na utrzymaniu męża. Powód był wówczas aktywnym przedsiębiorcą budowlanym uzyskującym wysokie dochody. Od chwili rozwodu upłynęło 10 lat, a dzieci stron dorosły. W związku z tym jej wydatki zmalały. Powód w wyniku zdarzenia od niego niezależnego i niezawinionego, tj. wypadku komunikacyjnego z wyłącznej winy osoby trzeciej, całkowicie utracił zdolność do pracy, a jego stan zdrowia nie rokuje w zasadzie poprawy. Obecnie osiąga dochody w postaci zasiłku w wysokości 1.200 zł miesięcznie. Pozwana tytułem spłaty uzyskała tylko w tym roku należność w wysokości 60.000 zł i oczekuje dodatkowo kwoty 40.000 zł. Ponadto jest współwłaścicielem spółki (...) sp. z o.o. w D. (jej udziały wynoszą 51 %). Pozostaje również w konkubinacie z prezesem tej spółki. W ocenie powoda bez znaczenia jest okoliczność, że pożyczył środki na spłatę byłej żony i je obecnie zwraca po 1.500 – 2.000 zł. Tych środków nie zarabia, ale pożycza. Ponadto zdolność do zaciągania pożyczek wynika z wiarygodności jakie posiada z tytułu wypadku komunikacyjnego. W ocenie powoda, gdyby małżeństwo stron nadal trwało, sytuacja majątkowa pozwanej nie byłaby lepsza. Byłaby ponadto zobowiązana do osobistego zaangażowania w proces jego leczenia i rehabilitacji. Zastrzeżenia budzi także obciążenie powoda kosztami zastępstwa procesowego. A. O. (1) uzyskuje 1.400 zł, z których 1.000 zł zobligowany jest płacić pozwanej. Obciążenie go dodatkową kwotą 4.800 zł jest w tych warunkach niczym nieuzasadnione.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd I instancji ustalił wszystkie istotne fakty i wyciągnął z nich logiczne wnioski, a ustalenia te i wnioski Sąd Okręgowy przyjął jako własne. Sąd ten prawidłowo uznał, iż podstawę rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie stanowią przepisy 60 § 2 k.r.o. i 138 k.r.o.

Trafnie wskazano w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że obowiązek alimentacyjny powoda A. O. (1) jest konsekwencją uznania go za wyłącznie winnego rozpadu pożycia stron. Stanowi rekompensatę za istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, spowodowaną orzeczeniem rozwodu. W takiej sytuacji, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczynić się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku. (art. 60 § 2 k.r.o).

Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej i Administracyjnej z dnia 16 grudnia 1987r., CZP 91/86 (OSN CAP 1988, nr 4, poz. 42) wyjaśniał, że dla oceny, czy przesłanka istotnego pogorszenia sytuacji materialnej występuje, należy przeprowadzić porównanie każdorazowej sytuacji małżonka niewinnego z tym położeniem, jakie istniałoby, gdyby rozwód nie został w ogóle orzeczony i gdyby małżonkowie kontynuowali pożycie.

Pogorszenie sytuacji materialnej może polegać zarówno na zmniejszeniu ilości środków pozostających do dyspozycji małżonka niewinnego, jak i na zwiększeniu zakresu jego usprawiedliwionych potrzeb. Pogorszenie sytuacji materialnej może być uznane za istotne nawet wtedy, gdy nie jest tak duże, aby wywołało niedostatek małżonka niewinnego.

Sąd I instancji trafnie ustalił, że porównanie hipotetycznej sytuacji majątkowej pozwanej E. O., przy założeniu, że małżeństwo stron nie zostało rozwiązane, z jej obecną sytuacją materialną wskazuje, iż rozwód orzeczony w 2006r. spowodował istotne pogorszenia jej sytuacji majątkowej.

Dokonując oceny możliwości zarobkowych i majątkowych stron należało mieć na względzie, że nie można ich utożsamiać z wysokością faktycznych zarobków, bądź ich brakiem. Należy brać pod uwagę te dochody i zarobki, które mogą i powinny uzyskać przy dołożeniu należytej staranności i przestrzeganiu zasad prawidłowej gospodarki oraz stosownie do swych możliwości umysłowych i fizycznych. Tak więc ich możliwości zarobkowe obejmują także zarobki, które są w stanie uzyskać.

Pozwana poszukuje aktualnie pracy i jest zarejestrowana jako osoba bezrobotna. W ocenie Sądu Okręgowego jest w stanie podjąć jakiegokolwiek zatrudnienie i w ten sposób zaspokajać przynajmniej część swoich potrzeb.

Zgodzić się należy ze stanowiskiem wyrażonym w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że na skutek wypadku komunikacyjnego nastąpiło pogorszenie stanu zdrowia powoda. Nie oznacza to jednak, że utracił on możliwości zarobkowe. Nawet porównanie zadeklarowanych dochodów z jego miesięcznymi wydatkami, wskazuje na fakt uzyskiwania dodatkowych zarobków. Powód ma doświadczenie w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej. Zatem, gdyby strony nadal pozostawały w związku małżeńskim, pozwana w dalszym ciągu mogłaby liczyć na dochody uzyskiwane z działalności gospodarczej byłego męża, a jej sytuacja materialna byłaby lepsza od obecnej. Ponadto podkreślenia wymaga fakt, że reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika powód nie udokumentował swojej aktualnej sytuacji zdrowotnej i dochodowej. Z przedłożonego przez sądem I instancji orzeczenia lekarza orzecznika ZUS z dnia 10 marca 2017r. wynika, że powód jest niezdolny do pracy, ale w związku z rokowaniem odzyskania możliwości zarobkowania istnieją okoliczności uzasadniające ustalenie uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego na okres 4 miesięcy od daty ustania uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego. Skoro A. O. (1) powoływał się na niezdolność do prowadzenia działalności gospodarczej i kontynuowania dotychczasowej aktywności zawodowej, to na nim spoczywał ciężar udowodnienia tych faktów, albowiem wywodził z nich skutki prawne (art. 6 k.c.). Na okoliczność swojego aktualnego stanu zdrowia nie przedstawił żadnych dowodów. W związku z tym uznać należało, że nie wykazał należycie, iż aktualnie jego możliwości zarobkowe są obniżone ani tym bardziej, że je utracił na skutek wypadku komunikacyjnego (art. 232 k.p.c.).

Mając na względzie powyższe okoliczności, Sąd Okręgowy uznał, że strona powodowa nie wykazała, aby od czasu ustalenia obowiązku alimentacyjnego na rzecz pozwanej doszło do istotnych zmian okoliczności uzasadniających jego uchylenie. Sąd I instancji trafnie uznał, że uzyskanie przez nią spłat z tytułu wyrównania udziałów w majątku wspólnym nie stanowi przesłanki do uznania, iż jej sytuacja uległa radykalnej poprawie. Na skutek dokonania podziału uzyskała ekwiwalent pieniężny w zamian za majątek przekazany byłemu mężowi. Brak było również podstaw do uznania, że pozwana uzyskuje jakiegokolwiek dochody z tytułu posiadania udziałów (...) sp. z o.o. w D..

Wbrew zarzutom apelacji, sąd II instancji uznał, że ocena materiału dowodowego, dokonana przez Sąd Rejonowy nie narusza zasad określonych w art. 233 § 1 k.p.c.

Za prawidłowe również uznać należało rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego w zakresie kosztów procesu. Powód obciążony został kosztami zastępstwa procesowego w ramach odpowiedzialności za wynik procesu. Ustalenia dokonane przez ten Sąd w zakresie możliwości zarobkowych powoda nie uzasadniały zastosowania przepisu art. 102 k.p.c.

Uznając zatem, że apelacja nie ma uzasadnionych podstaw, na mocy art. 385 k.p.c., Sąd Okręgowy ją oddalił – pkt I wyroku.

O kosztach procesu za instancję odwoławczą, na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 5, § 4 ust. 4 i § 10 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych orzeczono jak w pkt II wyroku.